№ 33 ۱۹۰۸ سنه ۱۰ ایيون سهشنبه ۱۳۲۶ سنه ۲۵ جمادی الاولی

الاصلاح

سنهٔ تأسيس ۱۳۲۵

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА
„ЭЛЬ-ИСЛАХЪ"

قرانده نسخهسی ۷ تين — علمی ادبی هفتهلك غزیته — چیت شهرلرده ۹ تين

اخطار:
یبارلگان یازولرنی اوزگارتوگه هیئت تحریریه اختیارلیدر. باصلمغان مقالهلر کیرو یبارلماس. امضاسز مکتوبلر باصلماس.

غزیتهنڭ بهاسی
سنهلك ۳ صوم آلتی آیلق ۱ صوم ۵۰ تين ۳ آیلق ۱ صوم شاکردلر اچون ۳ آیغه ۷۵ تين قزان شاکردلرینه آیلاب ۲۵ تين.

آدرس:
Казань, Редакція газ.
„ЭЛЬИСЛАХЪ"

فهرست:

تاتار شاکردلری هم قرغزلر.
کتابلر حقنده محاکمه
ادبیات (شعر)
غزیتهلر عالمندن
مدینه مجاورلری
دجالدن مکتوب
تاتار شاکردینڭ آه زاری
مصرده دار الفنون
زکی شاکردنڭ مدرسهدن قوولووی

مکتب مدرسه مسئلهسی وصدری مقصودی

ضیالیلر آراسنده اولدیقی کبی عوام آراسنده ده اوقو اوقتو مسئلهسی بیك تلگه کرگان.

آوللرده هر بیرده، خلق اوقو اوقتو مسئلهسی ایله مشغول، بو مسئله اورنی اورنی ایله تورلیچه بعض اورنلرده اصول نزاعلری وزیهستوادن آنچه آلو مسئلهلری.

بعض بیرلرده قدیم، جدید بحثی ایسکروب، آنچه وزیمستوا هم روسچه اوقو مسئلهلری برگه مذاکره ایدیلهدر. بو مسئلهده، اوّلده حضرت وملالرنڭ سوزلری بیك تأثیر ایندیکندن، اصوللی مکتبلرمز هر وقت آنلرنڭ هجوملرینه هدف اوله ایدی، حاضرده ایسه، یاشلر ایسکی فکرلی حضرتلرنڭ نادان ومتعصب اولهرق فقط قورصاقغه غنه خدمت ایتدیکلرینی خلققه کوب بیرلرده آڭلاتدیقلردن، خلق آلارنڭ سوزلرینه کوب التفات

ایتماینچه غزیته‌لرده یازلغان فکرلرنی مذاکره ومحاکمه ایته باشلاغان ایدیلر. خلق شاقتی‌غنه شول فکرگه آوشقان‌ده ایدی. فقط، متعصب حضرتلرنڭ جذافا هجوملریندن قتولوب، طنچلانامز دیب تورغانده، ضیالیلرمز آراسندن ایشمی‌لر ودین معیشتچیلر مسلکینه خدمت ایده‌رك قورصاق قایغرتوچیلر چیقه باشلادیلر.

شویله‌که؛ مشهور، پاریس دارالفنونلرینی تمام ایدوب قایتمش، ثلثه نینه‌ای چاپان وبیشمتلر کیوب، خلقنی آلداب، همده کره‌ستیانلرنی دوماغه کرتماسکه تیوش دیگان کبی پوریشکیویچلکگه خدمت ایده‌رك قارا مسلکده اولوب اوچونچی دوماغه صایلانغان صدری مقصودی جنابلری «یولدز»نڭ ۲۵٤ نومره‌سنده، مکتب مدرسه‌لرمزنڭ تربیه‌سی ایچون زیه‌ستوادن آقچه آلوب روسچه کلاس کرتونی معقول کورماینچه مکتب مدرسه‌لرمزنڭ ایسکیچه قالوونی قوتلی. اوزی شول طرفده اولدیقنی اعلان ایتدور.

طبیعی، دوماغه صایلانغان «ضیالی» نڭ، قریم سرایی زالندن چغوب سویلادیگی سوزلری ویازدیقی فکرلری، ایکی تورلی فکر آراسنده ترددده تورغان خلقغه بیك تیز تأثیر ایتمش. صدری‌نڭ شول یازدیقی فکری، خلقنڭ فکرینی بیك کوب اوزگارتمش. شول مقاله یازیلغان «یولدوز» جزیده‌سی آوللرده قولدن قولغه یورتیله‌رك اوقولمشدر. حتی عمرنده جریده توتماماش قارت ملالر «صدری روسچه اوقونی ومکتبلرنڭ یاکارتیلووینی ایکنچی تورلی ایتکانده اصلاح ایدیلووینی یاراتماغان دیگان» شول نومرو «یولدوز»نی اوقیه‌رق «هه اول صدری مسلمان کشی ایکان. باشقه‌لر کبوك دهری، دینسز توکل ایکان» دیب شادلانوشالار. خلقده «اول شول، پادشاه برلان برگه زاقون یازوچی کشی بولغاچ اورس‌نڭ سرن بلگان ایندی؛ شوگار کوره بو فکرنی یازغان» دیه سویلیلر.

شولای ایتوب خلقنڭ ترقیسینه خدمت ایتو دعواسنده اولان صدری افندی، یاشلرنڭ نه قدر خدمتلرینی بوغالندی.

میگا قالورسه، صدری افندینڭ بوفکرنی یازوب تاراتودن مقصودی، اوزینی دورتنچی دوماغه صایلاتوغه، ایرته بولسه‌ده، خلقنی حاضرلی باشلاو بولورغه کیرك.

ایکنچی دوما قوولور آلدندن، صدری افندی ریاکسیه‌نڭ قوتلنه‌چکنی توشنوب اوچنچی دوماغه صایلانور ایچون، پوریشکیویچ لیککه خدمت ایتمش ایدی. حاضر ایسه، خلقده سیاسی حرکتلر باصلدیغندن همده ملی ریاکسه قوت آلدیقندن ایشمی لیکگه خدمت ایتمك ایله آلدرمانچی بولاتورغاندر. شول سببلرگه مبنی اوزینی تار رامکه‌لی (مکتب مدرسه‌لرنی اصلاح ایتماو و روسچه اوقونی مکتبلره کرتماو کبی) ملی کورساتورگه طروشه‌بولورغه کیره‌ك.

فقط ایشمی‌لر آوزندن چیغه تورغان سوزلرنی قریم سرایندن چقب، سویله‌مك، ایشمی‌لر فکری کبی ایسکی وقاره بر فکرنی بتون روسیه‌نی اصلاح ایدار ایچون دوماغه باروچی بر دیپوطاتغه بوغازی یاریلغانچه قیچقرماق بیك اویات بر اشدر.

صدری مقصودینڭ، شخص غرضلری ایچون سیاستا قاره فکرده بولو همده اوزینی خلقغه اشلکلی کورساتور ایچون، ایکنچی دومانڭ حسابی دیه یازدیقی ماطاوقه‌لرنده بتون وجودینی خلق ایچون قربان ایتکان ایڭ بیوك محررمزنی مالای، دیه سوگو کبی ادبسزلیکلرینی کورسامده مکتبلرده روس لسانی کرتماو، مکتبلرنی اصلاح ایتماو کبی صوڭ درجه قبیح فکرلرده بولووینی کوتماگان ایدم.

فقط، بر قورصاق قلی اولغاندن صوڭ، هر بر رذالت وملتکه خیانت کبی اشلر جائز بوله کوره‌سین(؟)

تأسف! مڭ قات تأسف!

آوللرده سیاحت ایدوچی: معلم.

غزيته‌لر عالمينده

«اخبار» غزيته‌سی «الاصلاح»نڭ ۳۲نچی نومرو سينده‌گی باش مقاله‌گه اوزون برتنقيد يازا. اوّل «اتفاق»نی رسمی جمعية صاناونی اورنسز طابب، رسمی برجمعيت «نشر معارف» بله‌ن آنی برره‌تدن قويونی اساسسز طابا.

ثانيا — اتفاقنی اشسز ديونی وآنكك سببين بورژوازنی پالينيكاده كورونی ساده‌لك صانی. ثالثا — جمعية خيريه‌لرنڭ بيك واق اشلرگنه اشله‌وچرين سياسی هوادن كورب: «حقيقت ميدانده؛ مترقی كوپيسلر، ايسكيلر ايله بيك كوب تجقرشديلر. باشلرگه يول آچارغه بار قوتلرين صرف ايتديلر. باشلرنڭ اشله‌رگه اولسگورولرين بيك ايننگوب كوتوب طورالر اشكه رحيم ايتسونلر» ديب تمام ايته‌در.

بز، «اخبار»نڭ مترقی كوپيسلرنی يمانلاتامی يلمه‌وينه برده عجبله‌نه‌يمز: بو — آلارنڭ اورگانی. لكن بو مقاله‌ده «اخبار» اوزی ديگانچه، اوزی ساده‌لككه توشه‌در. «الاصلاح»نڭ اتفاقنی رسمی جمعيتدن صاناوی، حاضرگه قدر اشله‌گان اشلرين چيقدن اشله‌وی سببيندندر.

كاديتلر پارتيه‌سينڭ رسمينيده «اتفاق»نقيندن ارتق توگل، لكن اول، همان معروف واشين قاچرمی اشله‌وچی پارتيه صانالادر. اگرده اتفاقنڭ اساسينده پاليتيكا بولماسه، اول، حاضرگی نشر معارفنڭ بتون روسيه مسلمانلری ايچون آچولغانی بولغان بولور ايدی. «اخبار»نڭ اتفاقنی اشسز ديونی حقسز تابوويده بيك ساده‌لكدر. حاضرگه قدر اتفاق صايلاو وقتلرينده‌ده برگنه تورلی سياسی اعتقادلی كشيلرنی اوز طرفيندن صايلاتو اورنينه، قايده‌غندی كشينی صايلاتو ممكن بولسه شونی اوز كاندداتی صانادی. مونی اشليلكمی ديه‌رگه ممكن؟ «اتفاق» ديگان نرسه بتونله‌ی بولماغان بولسه‌ده، حاضرگی‌دن ناچار كشيلر صايلانا آلماسلر ايدی. بواتفاقنڭ سياسی خدمتی. باشقه خدمتكه تشبث ايتكانيده يوق وبو حالينده ايته‌چكده توگل. بو اشسزلكنڭ سببن پاليتيكادن كورو ايسه، «اتفاق المسلمين» باشينده‌غی كشيلرنڭ سياستنی صول ياقدن تحديد ايته‌رگه تله‌گانلكلريندن، وبر صنفنڭ فائده‌سينه خدمت ايته‌رلك طار پراغرامانی بتون اصنافقه قبول ايتدررگه تله‌گانلكدن بو پارتيه عمومنی اوزينه جلب ايته آلماياچقلغی معلوم ايدی. طبيعی، بوپارتيه‌گه ياشلردن خدمت ايتوچی طابولمادی. قارتلر تيز آرديلر.

جمعية خيريه‌لرنڭ اشسزلكلرينه باش سبب سياسی هوالرنڭ حاضرگی حالنی ايكانينه بزده اشانساقده، لكن حقوقلری دائره‌سينده اش ايته‌رگه تله‌مه‌گانلكلری، وايڭ كوب اهميتنی اُولك كوموگه اعانه بيرور ايچون صرف ايتكانلكلری كوز آلديمزده‌در. «اخبار» بواشده مترقی كوپيسلرنی عيبسز طابمانچی بولسه‌ده، بوبل قزان جمعية خيريه‌سينده بدرالدين آپانايف وپارتيه‌سينڭ قيلنوشلری هركيمنڭ كوز آلدينده بولب، بولرنڭ اوزلرين اوزلری «مترقی» ديب تجقروب يوروولرينده بره‌وده انكار ايته آلميدر. كوپيسلر آراسينده حقيقة مترقی كشيلرنكده بارلغين، وآلر بله‌ن ملة اشلرينڭ كوبيسينده ياشلرده مشاركة، ايتب، اشلی آلاچاغين بزده انكار ايتميمز. لكن مونديلرنی بارمق بله‌نده صاناب طوررغه احتياج توشمه‌س درجه‌ده آزلردر.

«اخبار» حقيقت ميدانده؛ مترقی كوپيسلر ياشلرگه يول آچديلر، آلردن اش كوتب طورالردی.

بز آيته‌مز: حقيقت ميدانده: كوپيسلر تجويدكه يتكانچی يولنی آچديلر. هم ياشلردن آلرغه

اوخشارلق خدمتلرده کوتدیلر، لکن یاشلر، تجوید دائره‌سیندن اوزب کیتکاچ، شولاروق: اوّلده بزخطا کیتکان ایکانمز، آلمی ولی آبظیلر حقلی بولغانلر ایکان» دیب توبه ایته‌رگه کرشدیلر هم یاشلرگه لعنت یاودرا باشلادیلر.

ایسکیلر بله‌ن برگه تیاترلرگه قارشی یوروچی‌لر — شول تجویدچیلر توگلمی؟ شاکردلرنك روسچه اوقولرینه قارشی طوروچیلر — دخی شولاروق توگلمی؟ بالآخره‌ده بتون یاشلر بله‌ن صوغش ایتوچیلرده شولاروق بیت! ایسکیلرمز ایسه یاشلردن بیگره‌ك تجوید صوغشی بله‌ن مشغوللرئلی

«ایدل» غزیته‌سینك ۵۷ نچی نومروسینده «مصطفی‌غه آمرانه برموز» عنوانلی بر فیلیه‌تون درج اینلگان. فیلیه‌تونغه دارالادبدن چقغان ۵ معلم امضا ایتکانلر معلم افندیلر «برهان ترقی» غزیته‌سینك ۰۳ نچی نومروسینده: «دارالادب مکتبیندن چیقغان معلم افندیمزده دیریکتور حضورینه واروب، مصطفی وحبیب آه حقنده سویله‌مشلرسه‌ده دیریکتور جنابلری التفات ایتمیه‌رك رد ایته‌ش» دیب یازلغان سوزلرگه پراتیست اعلان ایتب، دارالادبدن حاضرگه قدر چقغان معلملر فقط صاحب امضالرغنه ایکانینی وآلرنك هیچ بروقتده اول اشکه تنزل ایتمه‌یه‌چك ایکانلکلرینی بیان ایتب، بتون معلملردن موندی هجوملردن حمایه ایتولرین طلب ایته‌لر.

واقعاده — «برهان ترقی» موندی زور ویوز قارالق نرسه بله‌ن معلملرنی عیبلی یاصاسه، اول دعواسین اثبات ایته‌رگه هم تیوشدر. اگر اثبات ایته آلماسه، خلق معارفینه بتون کوچلرین صرف ایتوچی، خلق خدمتچیسی معلملرنی موندی، تحقیر، ملت طرفیندن عفو ایدلمه‌سکه، وایه‌سی اوزی، مستحق بولغان تحقیرین کوررگه تیوشدر. معلم افندیلرگه بزاوز طرفمزدن آندی اساسسز تحقیرلرگه اول قدر رنجمه‌سکه، واوزینك «رینومه»سین فقط شوندی نرسه‌لر بله‌ن‌گنه صاقلارغه قالغان، کشیلرنك اوزلرین قزغانرغه توصیه ایته‌مز.

علاوه‌اولارق: معلم افندیلرنك آچولرینه بیك غلو ایتب، کیتب «دانوس» قدر بررذالتنی خائن مانلر حقینده تجویز قیلولرینك اورنسز ایکانین تنبیه ایته‌مز.

«دانوس» کم طرفیندن وکم اوستیندن بولسه‌ده، رزالت وقباحتلك ایکانین هیچ بروقتده اونترغه یارامیدر.

یاڭا کتابلر

«برنچی تیاتر»

(ع. کمال اثری. حسنی وشرکاسی نشری. بهاسی ۱۰ تین)

مطبوعاتمز حاضرگی کونگه قدر کامیدیه‌لرگه بیك فقیر. بولغان قدرلسیده بیك ضعیف وکوبسینك کامیدیه ایکانلگی اوستلرینه شولای دیب یازولب قویلغانلقدن‌غنه بلنه‌در.

«برنچی تیاتر» بر پرده‌لی کولکی، قزاننك تجویدچی مترقیلری معیشتندن آلب یازلغان اثر. علی الاصغر افندی بو اثرین خصوصی بر عائله‌نك معیشتندن آلب یازغان بولسه‌ده، اورتا بورژوازنی کلاصنك پسیخالوغیه‌سین بیك یخشی توشونگانلگیندن، کامیدیه‌نك قهرمانلرینه بیك اوستا صورتده عمومیة بیره، وشولای ایتوب بوقصقه کامیدیه‌سین عمومی، یارم «مترقی» کوپیسلرمزنك معیشة ودینگه نظرلرینك بیك طوغری کوزگیسی ایتب چغارادر. کامیدیه‌نك باش قهرمانی حمزه بای، جنت آچقچین اوز قولینه طوتب، آنكچه یوره‌گان کشیلرنك برسینده آنی کرتمه‌سکه متکفل بولغان منقی — اوزینك بیك کولکی خصوصیتلری بله‌ن کامیدیه‌ده بیك آچق تصویر ایتوله‌در. مونك تربیه‌سی

نتیجه‌سی بولغان، بالالرینڭ خصوصیتلریده بیك کولکی صورتده کورسه‌توله:

عفیفه حمزه باینڭ قزی ـ اوزینڭ بیك‌واق: کولمه‌ك، کونچك، کرشه‌ن، اینلك اینتیریسلری بله‌ن، وه‌رایشین، اوزین قابلاب آلغان خاقنڭ رضاسینه تطبیق ایته‌رگه تله‌و بله‌ن ـ وحمزه باینڭ اوغلی حبیب‌الرحمن ـ اوزینڭ استقلالسزلغی وباشدن بیرلی خصوصیة شخصیه‌سین محو ایتولب کیلگانلکدن بیك قورقاقلغی: آتاسندن‌ده، آناسندن‌ده، خاتوننن‌ده وحتی آکار هیچ وجهیدن علاقه‌لری بولماغان چیت کشیلردنده قورقووی بله‌ن بیك کولکی حالده کورسه‌توله‌لر.

بولارغه قارشی قویلغان ولی وفاکهه تیبلری حمزه باینی بر یاقده قالدرب، آنڭ بالالرینڭ قیلنوشلرین تنقید ایته‌لر ـ گویا که آتاگزغه یاراغان نرسه ـ سزگه یاشره‌ك کشیلرگه، ایکنچی معیشت باشلانغان وقتده دنیاده طوراسیلری کیله طورغان کشیلرگه کیلوشمی، بیك کولکی بولا دیه‌رگه تلیلر.

ولینك استسیناده أیته طورغان طاقماغی بتون کامیدیه‌گه‌ده دخی بر قات زینة بیره. شول قسقاغنه طاقماقلرده اول، اوزینڭ شول وقتده‌غی حالتین تصویر ایته.

الحاصل کامیدیه اوزینڭ قصة، لغینه، قارامیچه تاتار معیشتینڭ وغیرت دینیه‌سینڭ بیك کولکی طرفلرینڭ بر نیقدرسین بیك اساسلی کورسه‌توب ئولگره‌در.

کامیدیه‌نڭ آخری: حمزه باینڭ، کیاو واوغلین تیاتردن یاقالریندن سویره‌ب آلب قایتماقچی بولب غیرت بله‌ن استسینادن چغب کیتووی بله‌ن تمام بولادر. برگنه پرده بولغانغه کوره حمزه باینڭ آخرده نیشله‌گانلگی بلونه آلمی قاله.

آنسین قسقه‌غنه اینوب: مونده أیتب کیته‌رگه ممکن: قزانده اوّل تاتارچه اسپیکتاکل بولغان کوننی، نوؤی کلوب (اسپیکتاکل بولغان اورن) تیره‌سنده حمزه بای وآنڭ شیکللی طاغی برنیچه جنت قوشلرنی بالالری، آغای‌انیلری، قرداشلری آرتندن کیلوب کوتب طورسالرده، اوزلرینه کلوب اچینه کررگه یاراماغانلقدن هم ساعت اونبرگه قدر بوکبارلر کوتب طورب، حتی چاقرتوب قارابده بره‌وده چغوچی بولماغانلقدن، صووقلقدن قزارغان بورونلرین هم آغارغان بارمق‌اوچلرین اووا، اووا اویلرینه قایتوب کیتدیلر.

ع. کمال افندینڭ بو کامیدیه‌سی نه‌ق شول تیاتر مسئله‌سینڭ قایناغان وقتنده چغوی بله‌ن بیگره‌ك اهمیتلیدر. تاتارچه تیاترولرگه مخالف کشیلر اوز قیلنوشلرین شولوق تاتار تیاترینده باروب کورسونلر!

ع. کمال‌افندیگه طاغی شوندی حیاتلی کامیدیه‌لر وجودکه چغارغه موفقیت وبو کامیدیه‌سینه تیزدن استسیناده کورلووینی تلیم. داملا

آلدانندم.

(لیرمونتوفقه تقلید.)

هیچ ئلکنکی تومللی آلدکده توبانلم‌نمیم حاضر
بز یراقلاشدق، ایشت! سین‌سین‌حاضر، مین‌مین‌حاضر
ایندی امر اینکان سوزکده آیة قرآن توگل
ته‌ملی سوزڭ یاکه شلنه‌ڭ کوگلمه سلطان توگل
سین، اونوتدڭ، مین‌ده ایرکمنی صاتاشولار بله‌ن،
آلمیمن آلماشدروب بوشقه ماتاشولار بله‌ن
جیتسون ایندی کوب تلف ایتدم سیکا یللرنی مین
های طوتالمام آخری، بیك کوب قودم جیللرنی مین!
ئیبو تیلمرتکان ایدی شول اول صوتوملی کوزلرڭ
جیندی کوز، قول جیتمدی کوکده شول اول یولدزلرڭ!
دنیاده هر نرسه‌دن بیزگان ایدی بویاش یوراك
کوردی دشمان بارچه‌سن سینی سوبه‌رگه یخشیراق

کم بله؟ یغلاب آیاق آستنده اوتکان کونلرم
معنی‌سز آهلر بله‌ن بوب بوشقه اوتکان تونلرم
بر بر اش ملتکه بیررلر ایدی آلدانماسام
مین‌جوله‌ر، عشاق ره‌تینه یاشده‌نوك یالغانماسام؟
جسمینه جان‌ئوره‌م ئوترمه‌س ایدی ملت مینی
تا قیامت ذکر اینه‌ردی بلکه تعظیم‌له‌ب مینی
نیگه نازلی وعده‌لر بیرگان ایدك سین اول وقت؟
نیك حاضرگی صورتك کورساتمدك صوك اول وقت!
قوه شعریه‌می، جانمنی بیردم مین سیکــــــا
ئه‌یتچی ای صالقن‌ماتور! قارشی نی بیردك سین‌میکا؟
خوش‌جانم‌صویه‌یم حاضر سینی وسیندن باشقه نی
سین‌سویه‌بیر، آلدا طاغن برنی میندن باشقه نی
بارچه قزلر آلدی دیم، هیچ برسی یوق، که آلداماس
قایسی قزلر آلداماس صوك سین‌فرشته‌م آلداغاچ!
کیچ مینی مین باشنی بوکمیم‌مین اوزمچه زور حاضر
مین‌ده‌برمغروره بولساك، میندە برمغرور حاضر
بر خدایسزلق بله‌ن یالغانلی باشلیم ایندی مین
کوزده‌یومی هر کشی نی آلدی باشلیم ایندی‌مین!
یغلامیم یاش توگه‌سم کیلمی حاضر هیچ کم بله‌ن
ایندی‌مین هر کم بله‌نده هر وقت اوینیم کوله‌م
یاش‌قولك برمرتبه آرطق توتوب قصمق اوچون
تیك شوشار توگل طاغن اوبمك ویاقوچمق اوچون
مین، میکا قارشی؛ عقلسزیار! بتونلای جیر یوزن
صوغشورغه چاقرورغه حاضر ایــدم بر اوزم
آقطغی: مین بار وجودمنی سیکــا ایتدم فدا
بلمدکله، بلمدك! قدرم، گناه! ای بی وفا!

شوره‌لی.

شاکردلر آه زاری

دنیانك هر کمگه‌ده قایغی بیره‌تورغان یاقلر یغنه توگل باشقه‌لرغه شادلق، حضور بیره تورغان یاقلریده، میکا قایغی، حسرت، امیدسزلك بیردیگندن باشقه، جیولمش الم اوزا گیمه اوتوب، اوزاوزمنی بلمی، بالطه‌سی صوغه تورشکان روس کبی قایغی دریاسینه امیدسزلك چوقرینه باطوب اوتوره ایدم

میکا اوچکان شیکللی شول آراده ایکنچی بر ایبده‌شم‌ده بولمه‌ه کروب «اوف الله» ایبده‌ش! اشلرنك برده ره‌تی یوق. قایده بارسه‌م آنده بوش. همه امیدلروم بوشقه چغا بارا. قورغان پلانلر جیمروله بارا... اوزمنی اوزم چانچورگه جیتشه‌م...» دیب زارلانا اوزینك قایغی‌لرینی بیك امیدسزلك بله میکا سویلی باشلادی.

ایبده‌شم چنلابرق‌ده قایغولی کورینه، یوزنده سوزنده‌ده قایغی وامیدسزلك اثرلری بلنوب توره ایدی. همه سوزلری آغرلق، موفقیتسزلك طوغریسنده ایدی. بایطاق سویلشدوك. سوزلر باشقه یاقغه چقمادی. گل شول بر یولدن آغا بیردی...

ایبده‌شم‌نــك سویله‌گان سوزلــری یالغز اوز حالندن، اوز تورمشندن‌غنه توگل ایــدی. اول گرچه باشقه‌لرنی قاتوشدرمیچه اوزم شولای، اوزمنك حالم مونه شول دیب اوزینه‌گنه قاراب سویله‌سه‌ده، واقعده اول سوزلرنی هر تاتار شاگردی‌ساعت صایون، مینوت صایون سویلی. هم ایبده‌شم‌نــك بیان ایتکان حالی‌ده عموم شاگردده عمومی برابر طابله ایدی. قصقه‌چه ایتــکانده، ایبده‌شــم عموم شاگرد تورمشون بیان ایتدی.

بوسوزلر تاتار ملتینك بیك دقت واعتبارغه آلووی تیوش بولغانغه، مونی آچلاب تیزره‌ك چاره طابو لازم بولغانغه، مین مونی ملت‌که عرض ایتام. موکارچی کوب سویله‌گان بولسه‌ده، طاغی بر کره ایبده‌شم آغزندن‌ده شاگرد تورمشون بیان ایتام.

مونه ایبده‌شم نیچك میکا اوزحالنی بیان ایتدی: «ایبده‌ش! یاشم ٢٦ غه جیتدی. ٢٦ نك ٦ سنه‌سی آنام تربیه‌سنده اویناب، کولوب اوتکاردم. قالغان ٢٠ یاشمنی تاتار دنیاسنده اوقو ایچون فدا ایتدم. طبیعت طرفندن بیرلمش ذهن وباشقه قوه معنویه‌

لر گرچه چامادن آرتق بولماسه‌ده، بیك توبه‌ن توگل ایدی. اجتهادم، اوقوغه اخلاصم‌ده بیك زور ایدی. بیك طروشه، هر وقت ایبتاشلردن آلدون بوله ایدم. تاتار عالمنده نیچه تورلی، نیچه اصوللی اوقو بولسه، مین برسینی‌ده قالدرمادم. ایسکی‌سنك یاکاسنك اوقودم. مین آبی‌لردنده، آبصطایلردن‌ده اوقودم. الپی تیسی دیب شاولاب تورغان اورنلرده‌ده اوتوردوم. ایجگون، ابجدون بارون بلدم. بیك یاشدانوك قرآننی‌ده یاتلاب چقدم. مین یاش زمانده ایسکی، یاکا طاوشلری یوق ایدی.

مین اوّل آول مکتبنده آندن‌صوڭ بیك آتاقلی وبرنچی صانالغان برمدرسه‌گه باروب ختم‌کرده‌گه‌چه اوقدم پیش قدم بولدم. اوزم مقرر ومناظرده ایدم اوزومه شاگردده بیره باشلاغان‌لار ایدی. اینده‌ی عالم بولدم، کشی بولدم‌دیب اوز اوزمنی بیوك آدم ومسعودآدم صاناب یوری باشلغان‌ایدم. شادلق وسعادت‌دن باشقه برنی یوق. قایغی‌فلان یوق ایدی. راحت طنچ‌ایدم. گناهشوملغینه قارشی زمان آبزی مینی اوزگارتوب جیباردی. موڭارچه بتون عمرم بوشقه اره‌م‌گه اوتکاننی، اوزم‌ده بر تینلك علم یوقلغنی نادان، بولدقسز بولوومنی اوزومه بیك آچیق توشندردی. مین قان یاش توگوب یاش عمرنی قزغانوب نادانلق‌غه اوکنوب علم آلو طاغی یاراشلی‌رق مدرسه‌گه کروب اوقو چاره‌سنی قاری باشلادم هم تاتارنڭ ایك برنچی وایڭ آتاقلی وایڭ توزالمش صانالغان اصول جدیدلی مدرسه‌سینه کردم، مونده‌ده بیك‌طروشوب طرماشوب اوقدم. حاضرده توزالمش ویاڭا صاناله تورغان مدرسه‌لرده نی‌لر اوقو ونیلر بلو ممکن‌بولسه برسنی قالدرمادم مڭ مشقت بله بولسه‌ده اوقدم تمام‌ایتدم. شول ییدی‌دن بکرمی آلطی‌غه‌چه تون یوقلامی کون یوقلامی، مدرسه‌لرده‌گی مڭ تورلی آغرلق قیونلق‌لرغه قارامی، بارلیلق وسلامت‌سزلککه التفات‌ایتمی‌چه جانم‌نی فدا قیلودرجه‌سنك‌طروشدم. نی قدرلی آقچه توکدم. آتامنی یارلیلاندروب بتدم.

اوقو دنیاسنده ۲۰ یلم اوتدی‌ده اینده‌ی حاضر آتامنی آنامنی قارارغه برادرلرنی تربیه‌لرگه اویله‌نوب عائله ایاسی بولورغه زمان جیتدی. ئه‌مین بولارغه توگل یالغز باشمنی طویدرورغه‌ده آقچه طابا آلمیم.

یاشاو ایچون بر کسبم یوق. بر اش قولمدن کیلمی. یاشدن بیرلی مدرسه‌ده یاتدیغمدن آول تورمشون ایگونچیلك کسبوندده بلمیم، آنارغه‌تو‌تنسه‌م‌ده شبهه‌سز عمر ایته آلمیم. سوده‌غه پریکاشچیکلککه آلمیلر. بردن روسچه یوق: بردن عمر مدرسه‌ده اوتدیگندن سودا اشندن بتونلای خبرسزمن.

۲۰ یل اوقوغاچ، اوقنو یولینه کرورگه معلم وملا بولوب عمر ایته‌رگه شول یولدن‌آقچه طابارغه کیراك ایدی.

لکن . . . بو یولدن بارووده هیهات . . . . جیللرایسه . . . بونسی تگیلرگه قاراغانده‌ده‌یراغراق.

آولغه قایتوب ملا بولمقچی‌ده بولغان ایدم. خلق، « مخدوم بارچاقده آندی ماشتم بالاسنی ملا یاصاب بولماس» دیب باشقه صوقغاندای جیبباردیلر . . . مونه سڭا ملالق . . ۲۰ یل اوقوغاچ . . . تورلی یاقغه‌معلملککه‌ده قول‌صوزب قاراغان ایدم‌ده آنده‌ده رهت کورنمی. بر آولغه باروب ۵ آی معلم بولوب تورغان ایدم. ایکنچی یل قارت‌حضرت مکتب‌نی یابدیده آندنده محروم قالدم. مونده‌ی معلملکلار طابلغان وقت‌ده‌ده آتا آناڭا عائله‌گه توگل یالغز باشکه‌ده جیتمی آنڭ «کروشی».

اوسته‌وینه‌ژالونیه اوقوتغان ۵ آیغه‌غنه بیرولده ۷ آی‌غه بوش قالاسڭ . . . ایگونچیلککه قولدن‌کیلمی. سودا اهینی‌ده بولدروب بولمی. ملالقغه‌ده اورن کورنمی. معلملك‌ده یوق بولسه‌ده آشارغه جیتمی. باشقه اشلر کوبدن یوق. اینده‌ی نیشلرگه؟ آچقامی اوله‌رگه؟ خولیغانلقغه‌می کرورگه؟ ئلله خیر

صوراشورغه‌می؟ بلمه‌دم والله بلمه‌دم. بولای بولاچاغمنی بلسه‌م والله اوقوماس ایدم. یه اوصتا سوداگر یا بر ایگونچی، تگوچی، بالطاچی بولوب کیده‌ر ایدم. ٢٠ یل اوقدم ملك تورلی مشقت چیکدم. بتون ایبره‌منی فدا قیلدم. اوزمنی فدا قیلدم ده خیرچیللك‌دن باشقه اش قولدن کیلمی. آنی ده بولدرب بولورمی ئلی. مین ملت‌که خلقغه‌ده بر تینلك خدمت ایده آلمیم. اول یاغی‌ده یوق. آنسی طبیعی ایندی. قورصاق طویمغاچ باشقه‌نی قایغرتوب بولمی اول. ملت خلق میندن برنی کوتماسون... مین‌دن بولمی. کاشکی بر نیچه یل روسچه اوقوسه‌م هیچ بولماسه یازوچی یاکه اوچیتل بولوب هم‌خلقغه هم اوزومه خدمت ایدر ایدم. الله‌غه‌ده یوق‌ملاغه‌ده یوق. اوزومه کوبدن یرق...ایشته مینم حالم. ٢٠ یل تاتار دنیاسنده اوقو ایچون فدا قیلونغان قیمت‌لی یاش‌عمروم، کوچم، آقچه‌م، اجتهادم، عقلم، ذهنم، طاغی ئلله نرسه‌لرم، کورگان زحمت‌لرم، طاشلغان سعادتلرم برابرینه کورگان فائده‌م. آلغان جیمشم. اوف ایبداش. یانه یوراك. اوزمنی اوزم قبرگه جیبه‌ره‌سم کیله. قایغی، حسرة، امیدسزلك، قاطی‌لق، آغرلق مین شولاردن باشقه‌نی کورگانم‌ده یوق. کورمام‌ده.

اوتدی عمرم. بولدم خراب. مڭگو خورلقغه ایزلورگه قالدم.

آه. ایبداش. أیله چغیق..........»تمام...

ایبداشم‌نك سویله‌گان سوزلرینی آنك قانغه‌بویاب چغا تورغان قایغی‌لرینی آنك آغزندن چقغانچه‌غنه یازسه‌م طاغی‌ده باشقه‌رق بولور ایدی. لکن ممکن توگل. آلای یازاده کیلوشتره‌ده آلمیم.

بو ایبداشم بولرنی اوزحالندن شکایت طوه‌ریسنده‌غنه سویلاسه‌ده واقع‌ده‌بتون‌تاتار شاگردلری (بیك آزندن‌باشقه‌سی) شول افندی بیان قیلغان روشده‌در. همه‌سی‌نك تورمشی حالی شولایدر.

ملت، بونی کوره‌می یوقمی؟ عمرم شاگردنڭ تورمشی قلم بیان قیله آلماسلق ایکاننی بله‌می یوقمی؟ کوزی عقلی بارکشی، مونی کورماو ممکن توگل. خصوصاً علما اسملیلری.... ئلله یوقسه (صم بکم عمی فهم لایعقلون) قبیلندن بولوب کیتوب بونی کورمیچه بلمیچه توره‌می؟ ئلله کوره توروبده بونار‌دن قوتلدرونڭ چاره‌سنه کرشمیچه توره‌می؟ بزنڭ تاتار شول درجه نادانلق آڭسزلقغه اشمزلکده چومدیمی ئلله؟

بوحالنڭ بوتورمشنڭ ناچارلغون صغرده آڭلاربیت.؛.

مونڭ ضرری هم ایڭ توب ضرری ملتنڭ اوزینه‌قاینه بیت ملت، اوقو بله‌اوقوچیلر آرقاسنده‌غنه یاشی! ملت‌ده اوقو واوقوچیلر شول‌درجه‌ده بواغاچ آلار آرقاسنده‌یاشارم، ترکلك اینه‌رم دیب‌اویلی میکاننی؟ بولای‌اویلاسه‌بیك ظوربیك قاطی یالغشه. بیك یالغوش اویغه کیده ....

حاضرگی اوقولر اوقوچیلر، ملت سڭا ترکلك، یاشاو بیره طورغان توگل. امید اینمه. آلدانمه.

ترك بولورغه، ترکلك صوغشنده جیڭلوب، یوغالوب کیتمه‌سکه تله‌سه‌ڭ، اوقو اوقتو اشینی ترکلك بیره تورغان یولغه صال. یوقسه بتون ایبرلرنی اوزینه بری صندرغان اوزگارو، آلشنووی ممکن بولمغان (قانون) ملت سینی‌ده قویماس. اول قانوننڭ یاشاو وترك بولو ماده‌لری بوینچه بارماساڭ اول سینی یاشاتماس، ترکلك بیرماس. بترور یوق ایده‌ر. اول بیك اوصال. بره‌ونی‌ده قزغانمی. سینی‌ده قزغانماس. یاشاو یولینه کرمادڭ دیه‌رده، سینی یوق ایدر بترور، بته‌رسڭ. یوق بولورسڭ بوبیلگلی، بوصنالمش، بوڭا‌تاریخ‌شاهد!

اوقو اشینی، اوقوچی یاشلر حالینی برمینوت کیچکتره‌می توزاتورگه کروش... اوقوچی یاشلرسز؛ سڭا ترکلك، یاشاو یوق. چونکه اوقوچی‌یاشلر آلر، ترکلك تره‌گی. آلر سینی عزرائیل‌دن صاقلاوچی!

عالم‌جان ابراهیمف (اوفا).

مصرده دارالفنون.

مصرده صالیناچق «الجامعة المصریة» مکتبینک «کامیسیا» سی ایکی نرسه‌گه باشلارغه قرار ویرمشدر. برسی: چیت‌گه شاگردلر یبارمك. ایکنچیسی درس اوقوتمق.

شاکردلر یبارمك.

«الجامعة» کامیسیاسینك چیت‌گه شاگردلر یبارودن مقصدی، کیله‌چك زمان ایچون «الجامعة» دارالفنونینه مدرس (پروفیسور) لر حاضرلامقدر. حاضرگه اون طلبه یبارمگه قرار ویرمشدر که، بیشی علوم اوگره‌نمك، وبیشی ادبیات اوقومق ایچوندر. بونلرنك هر قایوسینك واردیقلری مملکتلرده طورولری، اوزلرینك تحصیل ایده‌چکلری علمده اك اعلا شهادتنامه آلغانغه قدر اولاچقدر.

یباره‌چك شاگردلرنك مصرلی اولولری، یازو وآغز ایله امتحان ویرولری شرطدر.

آغز امتحاننده‌ن مقصد، آنلرنك حاضرلقلرینك، ادراکلرینك، درجه‌سینی، اوقو واوقوترغه میل‌لرینی بلمك، ذوقلرینك سلامتلگینی، فکرلرینك معتدللگینی آکلامقدر. یباره‌چك طلبه‌لر، «باقلوریه» شهادتنامه‌سی آلغان (یعنی اورتامکتبلر بترگان) شاگردلردن انتخاب اولوناچقدرلر. فقط اوّلگی یللرده، «کامیسیا» مکاتب عالیه طلبه‌سندن وآنلرنی بترگانلردن مناسب اولانلرنی صایلاب آلاچقدر.

«کامیسیا» بو یولده طوتاچق آقچه‌سینك اورنسز طوتولماغانینه اشانوب تورسون ایچون، یباره‌چك هر بر شاگرد، قایتدیغندن صوڭ «الجامعة» گه ایك آزدن اون یل خدمت ایده‌چگینه رسمی صورتده قولندن یازو ویرمه‌سی لازمدر.

شاگرد موفقیت ایله قایتوب، اوصتینه آلدیغی روعده اشکه باشلاسه، «الجامعه» آڭا اوقوتاچغی درسینه کوره آیده اوتوز بیش لیرا (اوچ یوز ایللی روبله) دن، سکسان لیرا (سیگز یوز روبله) گه قدر معاش (ژالونیه) ویره‌چکدر.

اگر بر شاگرد قایتدیغندن صوڭ عهدینی بوزسه، «الجامعة» آنك ایچون طوتدیغی آقچه‌سینی، قایتاروب آلمقله برابر، بونك کبی وعده‌سز کشینی اوزینك مأمورینلرینه قبول ایتمز ایچون، حکومت ایله اتفاق ایدر.

شاگردلر، انگلتره، فرانسه، اسویچره وگیرمانیاغه یبارلورلر. انگلتره‌ده «اوقسفورد»، کمبریج، ولیدس دارالفنونلرینه، فرانسیه‌ده، پاریژ دارالفنونینه یوللانورلر. انگلتره‌گه یوللاناچق هر بر شاگرد ایچون یلده تقریبا اوچ یوز لیرا (اوچ مڭ روبله)، فرانسه‌غه یوللاناچقلر ایچون ایکی یوز قرق لیرا (ایکی مڭ دورت یوز روبله) طوتولور. بوڭا کوره شیمدیلك شاگردلر یبارو «بودژه‌تی» تقریبا اوچ مڭ لیرا اوله‌در.

درس اوقوتمق.

کامیسیا، یباره‌چك شاگردلر درسلرینی اکمال ایدوب، درس اوقوتورغه حاضرلیقلی اولاره‌ق مصرغه قایتقانغه قدر، «الجامعة» ده تعلیم روشی نیچك اولاچغینی حاضردن اعلان ایتونی مناسب کوره‌در. بومقصدغه ایرشمك ایچون، اوقوتولوینه قرار ویرلگان درسلرنی اوقوتمق ایچون چیتدن عالملر چاغرلاچقدر.

مصرده عملی مکتبلر، یاکه آدژوقاتلر، اینژینیرلر، دوقتورلر یتیشدر، طورغان مکتبلر جهتندن کیمچیلیك یوق. بلکه مصرنك کیمچیلیگی علمنی علم اولدیغیچون اوگره‌ته طورغان مکتبلر یاغندندر. شونك ایچون «الجامعة» ده‌غی تعلیمنك شامل اولاچغی بحثلر فوق الحد کینش اولاچقدر. آنده «مدنیت تاریخی»، علوم تاریخی، فلسفه وتشریع (Законодательство) وطب تاریخی اڭ کینش روشده اوقوتولور.

بر نیچه یلدن صوڭ «الجامعة» اوزینك طلبه‌لرینك کوز آلدینه «علوم بشریه» نك همه‌سینی قویمق نیتنده‌در.

حاضرگی «الجامعة» نك واردانی، چیتدن چاغرلاچق دورت پروفیسورنك اوقوتاچغی دورت درسنك

مصارفینی طوتارغه بینه‌چگندن ، تـورلی علـملر آراسندن، مصرلی شاگردلرنی اڭ مکمل روشده اوزینه تارتا طورغان دورت علمنی انتخاب ایتمشدرکه ، آنلر: شرقده‌گی ایسکی مدنیت تاریخی، اسلام مدنیتی تاریخی، ادبیات عربیه تاریخی فرانسوز وانگلیز ادبیاتلرینڭ تاریخی .

« الجامعة »نڭ درس یلی ، نویابر باشندن ، ایپون باشینه قدر، سیکز آی اولاچقدر. اوقولاچق علملرنڭ هرقایوسنده یلده قرق درس ویرلوردیه امید اولنودر. لازم ادوات، ومناسب بر اورون حاضرلاندیکدن صوڭره بتون علملرنی اوقوتورغـه باشلاناچقدر . « وقت »

تاتار شاگردی هم قرغزلر .

بزنڭ تاتار شاگردلری پالاوای یاخود پیریسنانلرده صال چغارو یاکه قزاق ملاسی بولو کبی خدمتلرده بولونوب، جای کسبندن کیلگان پاره‌سنی جمع ایدوب شول آقچه‌دن کیینوب هم طماقلانوب قشنی مدرسه‌ده عمر اوزدره‌لر ایدی .

پالاوایلقغه، بر آز شهر کورگان‌لری ئله‌گه آلا ایدی، کوبلری بوگاده موفق اوله آلمای پریسنانلرده آغاج چغاروب ، جون جووب آزابلانه، آنداننه قالغانلاری قزاق آراسینه جغا ایدی .

مذکور ملالر قمزایت کبی نرسه‌لرنی طاوشسز تیرله‌ب یاتودن باشقه آش میدانغه کیتروگه غیرت ایتمادیلار . همانده شماغنه ایت ییب سیمروب یاتوغه بولور دیب، نه قزاقلارنڭ ونه اوزلرینڭ حاللرینی یخشرطرغه طرشمادیلار . قصقه ایتکانده تاتار شاگردی بودنیانی انقلاب دنیاسی ایکانون خاطرگه آلمادیلار ؛ پری ، آلباصطی ، نیننداك ، جن، شیطان دعاالاری؛ بوی طمار، آرقلی طمار ایچکی طمار قوی طماری قوزی طمار ئلله تاعن چورت طمارلار ایله قورالانوب زمان برلان مماوبه آچدیلار... لـکن زمان غالب کیلوب آنلارنڭ کم ایکانون بالـگرتدی. نی کیرا گون کورسندی طمارلارنڭ موزا خانه‌غه قویلا طورغان عجایب‌ثامینه ایکانون اوگره‌تدی .

شولایوق قزاقلارغه‌ده دنیا اوزون تانندردی، آت منوب ایت ییبکنه بر وبرلان آش تمام‌بولمغا. نلغون تنبیه قیلدی. قزاقلارنڭ پارمقلرون تشلب اویلارغه باشلادیلار .

چونکه حاخوللر چپاله ، اسطراژنیقلـرده بابله‌نه باشلادیلار.. منه بـوحال قزاقلارغه زور تأثیر ایتدی . قولندن آش کیلمگان نادان‌ملانڭ آنگه‌مه‌سینه قلاق صالمای طمارلارینه ایسلری کیتمای باشلادی، بلکه تب مقصودلاری بولغان اوقنو آشلرینه اهتمام قیله باشلادیلار... اوزلرینڭ دین دنیادن خبرسز اولولرنی نادان ملالرنـڭ اوقتوب اش چغـــاره آلماغانن بلوب مــــلا اُستاگان وقتنده ملانڭ نندابن اصول‌ایله اوقتاسن صوری باشلادیلار، اقل حرف بلدرور قدر روسچه‌دن‌بلم بولون شرط قیله باشلادیلار.

منه بوایکی نرسو بزنڭ ابجد، ایجك، بدوام، یارالله بلمام نرسه‌لر، برلان باش جرتکان فاتحه هم حضرت قللرینه زور تشویش صالدی.لانسلم دیب استال صرقغان، دنیاده اوزینه نظیرتابمغان خلفه آبظیلارغه ۱۵ یل آرتده‌غی حاللرینه‌قایتوب برکوز صالورغه مجبور ایتدی. تیران فکرگه صالدی ایسکروب‌تیشلوب بنکان وجدان‌قاپچغون آقطاروب آلوب حقیقتنی نظرقیلورغه باشلاب، روسچه اوقوغان کافر، اصول جدید حرام، حضرت فاتحه‌سندن باشقه وجود، یوق دیگان خلفه آبظیلر بواعتقاد قیلوب اقل سؤاللی جوابلی کتابلار قوللانورغه ؛ روسچه بلمونی نفسلرینه لازم ایته‌رگه باشلادیلار .

حضرت کچاله‌گی بولوب بلی برلان بتون دنیا آخرتکه حکم‌ایتکان، مستبدلك‌نڭ صوڭ درجه‌سینه جیتکان، خلفه آبظیلار بتون وجودلارون جویغان منطق، کلام، اصول بحثلرن، فقه‌دن قل مسئله‌لری

مقوق درسلرنی دنیادن خبرسز بدوی قزاقلار قاشنده‌ده مقبول بولماون کوروب، شاشوب قالدیلار. لکن نه چاره؟.

لطیف نبی اللین اسطرخان غوبیرناسنده بکناص ملاسی،

مدینه‌ده مجاورلر.

۱۹۰۸ نچی سنه‌ده حج مناسبتی ایله مدینه منوره‌یه واردق.

برعرب ایونه تشوب، یولده بیك مشقت کوروب کیلگانگه برآز استراحت ایتمك فکرنده ایدوك لکن بز استراحت ایته آلمدوق: برسی آرتندن، برسی کیدسلمه‌دن مدینه مجاورلری، بالالری برله بزنی زیارة ایترگه باشلدیلر هر برسی باشقه‌سندن شکایت ایتولری، بیگراك کیفمزنی بوزدی.

ایکنچی کوننی الشیخ عبدالستار دیگان آدم قامپانیه‌سی برله تشریف بیوردی. مین بوزور کشی برفائده‌لی سوز چغارور دیوب طورغانده، اول افندی مدینه‌ده بیك اجتهادلی شاکردلرنی سولارگه وحاجی‌لرغه شکایت ایته‌رگه باشلدی. روسیه حاللرندن سوز چغوب یاشلرنی سولی باشلادیلر حاجی‌لر. قارت فکرلی بولغاندن یاشلرنی بیك سومیلر عبدالستار بوحالنی کورگاچ بیگراك کیفی کیلوب قابارنوب اول دهری‌لر، بزم مدینه‌گه‌ده کیلوب آزوب یوریلر.

الله اوزی شرلرندن صاقلاسون، دیوبده قویدی. بارده خاطرمده قالماغان بیك کوب سوزلر سولادیلر بو عبدالستار بیك صوفی قیافتنده بیك نادان برکشی یاشلرگه آچولانووینك سببی مدرسه سنده مدرس اسمی کوتاروب طورغان منصوردن اوقماولری نیچك آندن اوقسونلر روسیه‌دن بارغان شاکردلر اوزلری منصورنی اوقتورلق بولوب بارالر منصورنك مثلا، یعنی‌لرنی ایشتوب اوطرمق استمیلر. شونك ایچون عبدالستارغه ایته‌لر: قزانلی مدرسه‌سی یخشی وقفی کوب شاکردلرگه بیرگان وظیفه‌نی مدرسلرگه بیرده یخشی مدرسلر قوی بز اوز مدرسه‌مز بار ایکان اشقه‌لرغه بارمیق مدرسه‌ده اوقی طورغان شاکردلرگه بوُاچقن یالقاولرغه فاتیر دگل. بلارنك سوزی حقلی برمدرسه‌گه ۲۱ وقف بار. اول ایولرده برسوداگر یاکه عبدالستار قولنی اوبوچی بر مجاور باش بولوب طورا. فقیرلرگه‌ده مدرسه‌ده بر تین فائده‌سی یوق:

وقفلرنی آلوچیلر. البته مدرسه فائده‌سنه آلغانلر.

ای عبدالستار! سین نی ایچون ملت آقچه‌سنی یوقغه ارام ایته‌سن. قیامتده حالکنی فکر ایت. سینك مدرسه‌دن اوقرب روسیه‌گه بر تین فائده ایتکان کشی یوق. بزگه فائده ایتوچی‌لر باشقه ترك، هنده عرب مدرسه‌لرنده اوقوچی‌لر.

ای حاجی افندیلر! سز نی ایچون یورلاب مجاورگه ایللی‌لب یورت آلاسز. روسیه‌ده نیچه میلیون مسلمان قرداشلر، آچ یوری‌لر. باربر سزنك دین قرداشلرگز بیت محمد امتلری. اوّل اوز یورطگزنی قاراگز سزدن رسول الله بیگراك راضی بولور.

الحاج ذاکر علی اکبرف. صمارا

دجال‌دن مکتوب.

سوکلودوستلارم! ایسکی فکرلیلرگه وجمیع بگا قاراغان وبنم مسلکم‌ده اولان جهالنکه خدمت ایدن امام‌لارغه چن کوکلدن سلام‌لر اوقدم.

چوق یاشاگز عزیزلارم، بن سزدن ممنونم. سزلر نیچه یل‌لاردن بیرلو بنم پالیتیکاما کوب خدمتلر قیلدگز؛ تاتار قومن عمرلك نادانلق‌غه، منگولك جهالتکه، چومردگز. آنلر آراسینه تعصب، عداوت جهالت، حسد، کینه نفاق کبی هیچ اصلاح‌نی قابل اولماغان آورولارنی صالدگز، باشلارن آشادگز، ایزدگز وچرتدگز. عوام‌لارنی‌غنه دگل، اوقوغان شاکردلرگه قدر برن برینه کامل دشمان ایدوب شیطان‌لارنك قولندن کیلمه‌سلك پالیتیکالار ایله، قرداشلرنی قرداشندن آیردگز، برندن برن سوکدر-

دگز طالاشدردگز صوغشدردگـز، حاصل منگو او-
نوتلمازلق خدمتلرنی، هیچ حقسز (وظیفه سز) کمال
اخلاص ایله سـز قیلدگز! روسیـه‌ده اولان تاتار
مکتب ومدرسه‌لـری تمام سفاهة وعطالة خانـه‌لار
صره‌سینه کرمش ایکان، فقط یوزی قارا اولسون
ابلیس، خطا پالیتیکاغه کیتوب، قارط شاکردلـرنی
نادان صوفی ایدوب‌کنه توتاسی جیـرده، آنلارنی
قطرتوب آرسلان سوتی کبی ایڭ قبیـح نرسه‌لرگه
عادتلندروب، مدرسه‌لرنی تمام«مه‌ی»خانه صورتینه
کرتمه‌سیله، مکتب ومدرسه‌لرنڭ سزنڭ قولدن اچقنب
فکرلیلرنڭ نظارتینه‌قالوینه سبب اولدی. بو آحمق،
اشنڭ آخرن اویلامای، میـن ایسکی حضرتلردنده
یمانراق اینه‌رمون ئلی دیه بیوك ضررلار کیتردی.
معارف اهل‌لرینڭ مکتب ومدرسه‌لرگه دقت ایتمه-
لرینه سببچی اولو. ممکن‌مو صوڭ ابلیس‌که سزنڭ
قدر اوسنالق ایدرگـه؟ سز شاکردلـرنی ونادن
مریدلرنی طشدن بیـك صوفی کوستروب اچلرن
شیطان‌دن اون قات بوزق ایدوب، بنم خدمتمگه
یارارلق خلقنی آلدی تورغان تاتار خلقنڭ کوزن
بویاب، منگولك‌نادانلقده قالدرا تورغان‌کوب کشیلر
ینشدره‌مش ایدگز. ایمـدی‌ٔ یاش‌لر بـاش کوته‌ره
باشلادیلار. مکتب‌لرگزده‌گی اوقو اوقتو اشلرینـه
قاتناشوب، یاڭا پروغرامالار مکمل‌اصول‌لار کرتمکچی
اولالار. اوف! الله صاقلاسون! اگر تاتارلار آراسنده
یاش اینتیلیگنت‌لـر ینشوب مکتب مدرسه‌لرگزگـه
چنلاب یاڭا اصول‌لار کره‌باشلاسا، ایسکی نادانلق-
لار اوّلـگی جهالت‌لربرده قالماس، شریعت‌اسمندن
بیرگان مجوس عادتلرگز بارده یوغالور؛ سزده کوزدن
توشره‌سز. یاشلر خلق‌غه تمام شریعتنـی (یولنی)
اوگره‌توب، حقلقنی کوستروب، خلق اوچون نه‌لر
لازم وقایو اورن‌لارغه اعانه تیوش ایدکون کوستر-
سه‌لر، عشر، فطر، زکاة کبی ملت کسه‌سندن چغا
تورغان یوزله‌ب مگله‌ب آقچه‌لارنڭ برتینی ده سزگه
آشاتولمای قرآن‌ده مذکور اولان تیوشلی اورنلا-
رینه بیرله باشلاب، تیز زمان‌ده سز، فقیر وآچ
قالوب جیلکه چقرلارگز، کورنه باشـلار. آخرنده
سز، یا کامل اجتهاد ایـدوب کون تون یوقلامـای
زور قرصاقلارگزنی کیبروب، تورلو نعمتلر آشاب
راحت یاتـا آلمای، یاش‌لر کبـی خلققه خدمـت
ایدرگه، یاکه اوّلـگی‌چه تعطیل وسفیه‌لکده یاتـوب،
دنیاده اسمگز قالمازلق درجه‌ده منقرض اولورغـه
مجبور اولورسز. وای بو وقت سزنڭ حالـگزگه...
آڭ بولـگز حضرتلـر، خصوصا یوزله‌ب شاکردلـری
اولغان مدرس اسمن کوترگان افندی‌لر، فرصت
قولده وقت بار قوّتلرگزنی صرف قیلوب، معـارف
ترقی دیـه یورگان یـاش شاکردلرنی، دارالفنون
کورگـان اینتیلیگینتلرنی دنیـادن بترورگه طرشگز
آنلار دینسزلر دهریلر خلقنی اوقترغه طرشالار،
اوقغان کشینڭ دینی اولماز دینلی کشی اوقماز،
کوره‌سز بیت اوسنلرنـــده روس کیبیٔ
آنـــلار بارده بوزلغان دیه قارا خلقنی قوطرتگز
آخر زمان یتکان. تیزدن دجال‌ده چقاچـــق.
تاتار استودینت‌لرنڭ کوبه‌یـوی، مسلمانچه
تیاترلر اولوی، بارده آخـر زمان علامتی، قیامـت
یاقن‌اولوی تاتارچه‌تیاترلـر، کتب‌خانه‌لر، جمعیـت
خیریه‌لر، یاصادگز اوچون الله سزگه بیك آچولانغان،
حاضر بارگزنی‌ده هلاك ایدچك دیه، عوام‌نی غیرتکه
کیترو طرشگز. البته سزنڭ سوزگـز قارا خلق‌غه
اوته‌ر، آنـلار آچیغلانوب ضیـالی‌لارنی سوگه‌رلر،
آراگزدن سرورلر، سز چیتدن کولب‌کنه طرورسز.

خوش عزیز قردشلرم! بونده بن هر وقت سزگه
رحمتلر اوقوب طرمقده‌ون. یأجوج‌لرده سزدن بیك
رضالار، آنلاـده کـوب سلام اوقدی‌لار. نصیـب
بولسه تیـزدن ابلیس کـه هم سزگـه‌ده بر فرمـان
یوللارمون شونڭ ایله عمل قیلورسز.

مترجم ق. ب. دجال‌قاق‌طاوی آرنی

داخلی خبرلر:

باکو شهرنده ئه‌لیگه قدر ۳ گیمنازیه بار ایدی. یل صاین اوقوچی کوبه‌یدکندن، ٤ نچی گیمنازیه آچارغه رخصت صوراب، حکومتدن یاردم اینونی اوتنور ایچون غلاصنیلاردن، اسرافیل بك حاجییف ایله ماکیدونسکی تیفلیسکه نامیسنیك و. داشقوف نی کورور ایچون کیتدیلر. «ارشاد»

خارقوف شهر اونیڤیرسیتینینك حقوق شعبه‌سنده ٤ نچی صنف ده اوقی تورغان محمد بك رفیعبیکف «کنجه» شهرنده وفات ایتمش.

بو ذات بیك طرش بیك اخلاصلی برده‌خدمتن آیامی تورغان یکت دیب، قفقاز غزیته‌لری یازالر.

«وقت» غزیته‌سینك خبر بیروینه قاراغانده: ترویسکی مسلمانلرینه «پریبوت» فابریکاسینه آنچه جیار ایچون قروژقه‌لر قویارغه، اورینبورغ غوبیرناتوری رخصت ایتمش.

«وارشاوا» شهرنده پالاك خاتونلرینك سیزدی بوکونلرده آچلدی. بو اسیبزدگه گیرمانیه، آفستریه‌دن کیلگان خاتونلرده بار ایمش.

«خارقوف» شهرنده تیخنولوغیچسکی اینستیتوتنك ۳۰۰ قدر استودینت امتحان بیره آلمی چغارلغانلر.

سیڤاستاپولده مسلمانلر ایچون «جمعیت خیریه» آچارغه محلی غوبیرناتور طرفندن رخصت بیرلمامش.

سعادت بانو خانمنك یازدقینه کوره، نیژنی گوبیرنامی سیرغاچ اویازی «پوژار» قریه‌سنك معلمه عزیزه خانمنك تحت اداره‌سنك اولان قزلر مکتبنده، سکساندن آرتق قز بالالر، استاذ بیکه وباشقه خانملر آلدنده، کلام شریف وبازو همده علوم دینیه دن امتحان ویره‌رك حاضر وننی بیك شادلاندرمشلر.

اونیویرسیتیتلرده قزلر.

بوکونلرده پیتربورغده، بتون روسیه دارالفنون لرینك ژولنواسلوشاتیلنیتسه لرینك عمومی کیڭاشلری تمام اولدی.

کیڭاشکه مسکاو، پیتربورغ، کییف، خارکوف، آدیسا، قزان وباشقه شهرلردن وکیله‌لر حاضر بولمشلر.

پرافیسرلر صاویتندن همده اورته وصول دیپوتاتلردن، ژولنواسلوشاتیلنیتسه‌لرنك پراڤالری قایتاریلونی صورارغه قرار ویرمشلر.

پیتربورغ اونیڤیرسیتیتنده لیکسیه طکلابدن آنچه بیره آلمیچه قوولغان استودینتلر ایچون پیتربورغلی بر بای «اونیویرسیتیت» اداره‌سنه ۳۰ ملك روبله بیروب شونـدی آغر حالدن قوتقارغـان. بو اش بزم بایلارغـه‌ده عبرت بولسون.

پیتربورغده، غرادسکوی هم دوُوخقلاصنی اوچیلشچه شاکردلری ایچون، برنچی ریالنی اوچیلشچه‌ده یمنیستوُویدبنیه هم فیزیکه کورصلری آچیلمش. مصارف مینیسترستوُا طرفندن.

بوا اویازدنده ملا قویو.

برنچی واقعه: اوتکان سنه‌ده «داشلانقه» قریه‌سینه اون ایکی، اون اوچ یاشلرنده وقتده بوا مدرسه‌سنده صعلوك، حلبی‌لر اوقوب کیتوب، صوکره یکرمی سیکز یاشلرینه قدر شاختده‌ده خدمت ایتوب یورگان بر غریفنی ملا ایتوب قویدیلار.

ایکنچی «ایشلی» قریه‌سینه شولوق یاشلرنـده وقتده سمبـر مدرسه‌سنده تحفـه‌دن درس آلـوب صوڭغی اون بیش یللنی شاختده‌ده اوزدرغان بر آدمنی امام ایتدیلر.

قاراکینه قریه‌سینه شولوق شاخته‌ده‌قورص بتورگان آدم امام بولدی.

بو سنه ینه‌ده «یاڭی زادور» قریه‌سینه تاغی شول اون‌بیش یاشلرندن کینوب یکرمی بیشکه قدر باقوده مازوت تارتدروب یاتقان بر آدمنی، چو- پرالی قریه‌سینه قزان صنعت مؤذننڭ بغارادە..... خدمت اینکان اوغلنی امام اینه‌لر. بونڭ کبك واقعه‌لر بزنڭ «بوا» اویازنده بیك کوب؛ آلارنی بارده‌صاناب ثورورغه‌غزیته صحیفه‌سنده‌اورنك‌یوق.

مونه شوشی واقعه‌لرمیڭی حاضرگی زماننڭ ملا بو- لور ایچون اوقورغه بلورگه کیره‌ك توگـل ایکان، بلکه شاخته‌غه باروب اون یل قدر خدمت ایتوب بر ایکی یوز صوم آقچه‌غنه آلوب قایتورغـه کیره‌ك ایکان» دیگان فکرگه توشوره‌در.

بونڭ اوستینه تاغی کورشی آوللرده بولغـان نادان حضرتلرده اوزلرینڭ قیکره‌لرینه معرفتلـی کشی‌نڭ کیلوینی برده ثیلامیلر؛ آلارغـه شاختور بولماغاییی کیره‌ك مجوس بولسون، فقط آنلرغه‌قارشی توشوب، آنلرنڭ آرتلرنی آچه تورغان وآهزلرندن قازلرنی تارتوب ثوشوره ثورغان کشی‌گنه بولماسون.

مونه بزنڭ بوا اویازنده صفا مخدوم بار: بزنڭ یاقده بر بر یرگه ملا کیره‌ك بولسـه هیچ بر آول آنارغه کیکاش ایتمینچه اش قیلمی «حضرت‌کمنی آلیق» دیب کیکاش‌اینه. صفا مخدوم‌ده بوتوغریده عمومی حضرتلر سیاستنی طوته. شاختورمی بولسون، غالاغ‌می بولسون اوزینه قارشی توشه آلمی تور- غان، جمعه صایون ختمگه کیله تورغان کشینی قویدررغه توروشه؛ معرفتلـی آدمنی قویدرماسقـه بتون کوچی ایله کروشه، بیگره‌ك یاڭی فکرلی، یا- ترتیب ایله اوقوتوردای کشینی آلدرماسقه توروشوب خلقنی «آنلر دینسز آنلر صاتلغانلر» دیوب قورقوته.

مونه بو یوقاریده یازلغان افندیلر شول صفا مخدوم- نڭ سیاستی ایله قویلغان کشیلردر. مخدومنڭ سیا- ستی اوز فائده‌سینه بیك یمان توگل بیت ئه؟

اصلاحچی آول کشی‌سی.

قزان‌خبرلری

ایپون ٦نده بتـون قزان‌نڭ اورته مکتبلرنـده امتحانلر بتدی.

ایرلر غیمنازیه‌سندن شهادتنامه آلغان تاتار قزی.

بوییل قزان‌ضیالی قزلرینده‌ن صوفیه توتاش‌قولاحمیتوا، ایرلر گیمنازیه‌سی حضورنده آتیستات زریلوسنیه امتحان طوتب شهادت نامه آلدی.

صوفیه توتاش گیمنازیه‌لرده اوقومیچان خصوص حاضرله‌نوچیلردن ایدی.

بوییل قزان «گیمنازیه» طلبه‌لرندن اسماعیـل افندی احمرف گیمنازیـه‌نی تمام اینوب برنچـی درجه‌ده امتحان توتدی وشهادتنامه آلدی.

قزان تجارت مکتبنده اوقی تورغان ٧مسلمان یکتلرینڭ امتحانلری گوزه‌ل بولوب، قلاصلارندن کو- چولری بله‌ن، شاداق‌مهر ایشتلدی.

قزان‌نڭ «فیلدشرسکی» اشقولاسنده بو یل ٣٠٠ شاگرد امتحانغه کرگه‌نلر ایدی. بولاردن باری ١٢ سیگنه امتحان توتمـلر.

«مدرسهٔ مرجانیه»گه بوکونلرده ریه‌ونت‌یاصاو ایله مشغوللر. ایشتلمش خبرلره کوره قزان سوداگرلرندن صادق‌غلیکایف اون‌مڭ کیرپچ اعانه اینمش ایمش.

«مدرسه» محمدیه‌اداره‌سی طرفندن اعلان.

مدرسهٔ محمدیه کیچن سنه‌لری کبی بو سنه هم سنتـابر ١٠ نده آچیلوب شاگرد قبولی باشلانور.

٢٠ نچی سنتابرگه‌چه شاکرد قبول‌اولنغاچ ٢٥ سنده قشقی پروغرامہا برلان‌درسلر باشلانور.

الك وصوڭره هیچ بر شاکرد قبول اولنماس ابتدائی قسمنك الك باشلانسه‌ده لیلی شاکرد قبول ایدلمس.

مدرس ومعلم افندیلر برنچی سنتابرده نهایت ۱۰ نك تخلفسز حاضر اولورلر.

مدرسه‌گه کروب درس اوقورغه رغبتی بولغان ذاتلردن ایسکی ویاڭی شاکردلر قبول اولنمقلری حقنده مدرسه آچیلغانچه اداره‌گه عریضه ویرورلر اداره‌دن جواب آلمقچی بولغان ذاتلر عریضه‌لری ایلان برگه یدی تینلك مارقه یبارورر.

رشدیه‌نك دورتنچی صنفندن چقغانك یاشی ۱۸ دن آشاردای یاڭی شاکردلر رشدیه‌نك هیچ بر صنفینه قبول اولنماسلر دخولیه پاره‌سی هر یلغیچه کرمزدن برون آلنور.

کیچن سنه‌ده‌گی روشچه بویل ینه اوچ صنف شاکرد مدرسه خارجنده هر کون بر ساعت روسچه اوقورلر[1]

بو سنه مدرسهٔ محمدیه مدرسلری داملادن ماعدا اوشبو ذاتلر بولاچق:

احمدجان مصطفی، شهر شرف، فاتح زبیری، طاهر الیاس، حسن لطیف، ذاکر شاکر، یعقوب آروطف، ولی قاری وغیرلر.

حاضردن اداره قشین جایین آچقدر.

آدریس: قزان علییف مدرسه‌سی.

(۱) بو اوقو اختیاری بولور.

متفرقه

زکی شاکردنك مدرسه‌دن قولووی.

۳۰ نچی نومردن مابعد

سلی (آچولاندرب قزاروب) اما زاهی بولمغان سوزنی سویایسڭ. صوڭ! اگرده شاگردلر محله خلقینه اوزلرینك نیندی علملر اوقورغه تلاگانلك لرنی کورساتسه‌لر وشول ره‌وشلی اصلاح لزومن سویلاسه‌لر، خلق شکسز قبول ایده‌ر. بزنڭ آیبا‌یه‌زغه قاراماسلر. موڭارچه بایلرنڭ بزنڭ سوزدان چقماولری شاگردلرنی بایلرغه یمان کورساتوب، دین بترورگه، کافر، دهری بولورغه یوریلر دیب سویلاومزدن و شولای خلق آلداومزدانغنه بیت.

اگرده شاکردلر نیندای علم صوراغانلغینی خلق بلسه، شك یوق، شاکرد طرفینه آوشاچه‌قلر. شاگردلر بیت: تفسیر، حدیث، فلسفهٔ دینیه، سیر تاریخ نبی، لسان عرب، فنون جدیده‌کبی علملرنی صوریلر. بوعلملرنی مکمل بلوکیرا کلکنده کمنڭ شبهه‌سی بار؟ اصلاحقه برنچی دشمان سینڭ برلان مین‌ده، بو علملرنڭ اوقلوی کیراکلکنی انکار ایتما‌یمز وشریعت نظرندن تیوشلی دیب بله‌مز بزنڭ قارشی تورومز شریعتکه خلاف وتیوشسز اولودن توگل، آلار دیگانچه اصلاح بولسه، بیك یخشی بوله بولونده، بزنڭ اوزمزه بیك قیونلق بوله. و شهرتمز بته، نادانلغمز میدانغه چغا، یه شولای بیت، بلاسڭ بیت اول دوڭغزلر اوزلرینڭ مقصودلرینی نیندی اوستاوکیلشلی ایتوب اثبات ایته‌لر أنه زکی‌لر، فلانلر اصلاح طوغریسنده سینی‌ده مینیده نیچه کره آغزمزغه .... طقدیلر. اصلاحنی انکارگه آغز آچماسلق یاصادیلر. عاجز ایتدیلر. قوی، سز بلمایسز، کافر، دهری بولغانسز دیب سوگوبکنه طوقتاتدق بیت. اگرده شول تللری ایله مونا بز فلان علملرنی صورایمز وفلانچه اصلاح صورایمز دیب محله خلقینه سویلاسه‌لر، شاگرد آغزیندن بو سوزلرنی ایشتوب شبهه‌سز اصلاح لزومنی آڭلارلر- وبزنی اصلاحقه مجبور ایده‌رلر.

حاضرده بو شاگردلر بوزولغان دیب یورسه‌لرده شاگرد آغزندن تفسیر، فنون ایشتسه‌لر جانلرین فدا ایده‌رلر زاگی، سین محله حلقی بزنڭ قوللر، بزنڭ سوزمزدن چقماسلر دیب اویلاما!

آخری وار

عالم‌جان ابراهیمف

اعلانلر

ایرلر گیمنازیه‌سندن شهادتنامه آلغان تاتارقزی اورتا مکتبلر پراغراماسی بلەن یاخود روس تلینگنه اوقتورغه بالالر قبول ایته‌در.

تله‌گان کشیلرنڭ اویلرینه‌ده باروب اوقوتا.

خط بلەن مراجعت ایته‌رگه: «الاصلاح» اداره‌خانه‌سینه صفیه قولاحمیدڤاغه.

لغت کتابی «لغات خمس» باصلوب چقدی

اوشبو اسمده ترکیچه، عربچه، فارسیچه، روسچه، فرانسوزچه لغتلر، برسی آخرگه مناسبتی اعتباری ایله ٤٧ فصل اوزره ترتیب ایدلمشدر.

مذکور بش لساننڭ لفظلرینی تابو اوڭغای بولسون ایچون، ترکیچه‌سنی، حروف هجا ترتیبی ایله یازلوب هر قایوسنده برقاچ مرادف سوزلر هر تلنڭ اوز حروفاتی ایله یازیلدیغی کبی، بر تلنڭ لفظلرینی ایکنچی تل حروفی ایله‌ده کورساتلمشدر.

مذکور ترتیب ایله ۲ مڭدن زیاده سوزلرنی حاوی اولان اوشبو کتاب حاضرگه قدر مثلی کورلمامش، یاڭا لغت کتابیدر.

بناءً علیه هر طالب معرفتکه بر دانه‌سنی مالك بولمق تیوشدر. بهاسی: برصوم اوتوز، پوچته مصارفی بلەن، برصوم ۲۰ تین مجلدی: برصوم قرق تین. اوندن زیاده آلوچیلرغه پوچته مصارفی آلنماس.

زاداتکاسز نالوژ قیلوب یبارلماس.

دائما مؤلفنده ومشهور کتابچیلرده صاتلور.

Посадъ Мелекесъ (Самар. губ.)
Имаму Камалетдину Т. Раимову.

باصلوب چقدیلر

«کتاب» نشری

« شاگرد ویاشلر »

عمر توینوف اثری

بهاسی ۲۰ تین پوچته حقی بلەن ۲۲ تین.

«ماوراءالنهرده سیاحت»

ظاهر بیگیف اثری

بهاسی ۳۰ تین پوچته حقی بلەن ۳٤ تین.

« نظاملی مدرسه »

بر پرده‌لی کولکی

سعید رمیف اثری

بهاسی ١٥ تین پوچته حقی بلەن ١٧ تین.

بو اثرلرنی هر بر مشهور کتبخانه‌لردن وناشرنڭ اوزیندن آلورغه ممکندر.

Казань, Книгоиздательству „Китабъ“

«شعرلر کتبخانه‌سندن»

٥ نچی دفتر

یگرمنچی عصر قویاشی

میرسیاف کریمبایف اثری:

بهاسی ١٠ تین پوچطه ایله ١٢ تین

همه کتابچیلرده صاتولا.

ناشرلرینه آدرس

Казань, типографія Шарафъ.

تنلری ضعیف یاخود اوقوده، آڭلاوده مشقت چیگه تورغان بالالر شولایوق قانلری آز، و اوزلرینده ضعیفلك حس ایله طورغان هم نیرۋه‌لری ضعیفله‌نگان، تیز کیفلری کیته طورغان، تورلی یه‌شده‌گی ظور کشیلر قوت کرتر ایچون یك موفقیت بلەن.

دوکتر گامیلانڭ گه‌ماتاگه‌ن

Гематогенъ Д-ра Гоммеля دیگان دوانی استعمال ایته‌لر.

هضم قوتلنه، روح وتن قوتلری آرتا، بتون نیرۋه‌لر کوچله‌نه.

ادیب آلگز Гематогенъ Д-ра Гоммеля. البته آلغا ند. صاتلا هر بر آپتیك وآپتیکرسکی مغازینلرده.

Редакторъ-Издатель В. Бахтіяровъ. محرر وناشر: وفا بختیارف Тип. Бр.„ Каримовыхъ“ въ Казан